

การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์
พระครูสุธีสุตสุนทร ดร., ดร.ฤทธิชัย แกมนาคและนางสุรัชชา พันเลิศพาณิชย์¹

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมา และความสำคัญของ คัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์และวิเคราะห์สถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในชินกาลมาลีปกรณ์ ด้วยวิธีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาหลักฐานที่ได้จากการเก็บข้อมูลและสำรวจภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ทางประวัติศาสตร์อย่างชัดเจนทั้งเวลาและสถานที่ โดยแบ่งออกเป็น 2 สมัย ดังนี้ สมัยพุทธกาล คือ เมืองกบิลพัสดุ์ ประเทศเนปาล ประเทศอินเดีย ได้แก่ นครราชคฤห์ เมืองพาราณสี เมืองกุสินารา และสถานที่สำคัญ ได้แก่สถานที่ประสูติ (ลุมพินีวัน) สถานที่ตรัสรู้ (พุทธคยา) สถานที่การปฐมเทศนา (สารนาถ) และสถานที่ปรินิพพาน (กุสินารา)

สมัยหลังพุทธกาลได้แก่ ประเทศศรีลังกา มีโบราณสถานที่ปรากฏ อาทิเช่น มหิยังคณะเจดีย์ มริจจวัตตียเจดีย์ โลหปราสาท สุวรรณมาลิกเจดีย์ วิหารพระทันตธาตุ อุปารามเจดีย์ เป็นต้น ประเทศไทย ได้แก่จังหวัดเชียงใหม่ วัดสวนดอก, วัดป่าแดงมหาวิหาร, วัดมุงเมือง วัดเจดีย์เจ็ดยอด, วัดโตไปหาราม, วัดนันทาราม, วัดเจดีย์หลวง, วัดศรีภูมิ, วัดเชียงยืนและวัดกู่คำ จังหวัดเชียงราย วัดป่าแดงหลวง วัดพระสิงห์ วัดพระแก้ว และวัดอาทิตันแก้ว จังหวัดลำพูน วัดรมณียราม, พระธาตุหริภุญชัย, วัดศรีบุญยืนวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร และสุวรรณเจดีย์หรือปทุมวดีเจดีย์ จังหวัดลำปาง วัดลำปางหลวงและวัดกู่ขาว จังหวัดพะเยา วัดดอนชัย หรือวัดป่าแดงหลวงดอนชัย จังหวัดน่าน วัดสวนตาล

คำสำคัญ: เนื้อหา, สถานที่ทางประวัติศาสตร์, ชินกาลมาลีปกรณ์, โบราณสถาน, ล้านนา

¹ อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Content analysis Of Historic Places in Chinnakanmalipakon

PhrakhruSutheesutasuntOrn,Dr. Dr.Rittichai Kamnak and Suphatja Phanlertphanij¹

Abstract

The objectives of this study were to study history and significance of the Chinnakanmalipakon and conduct analysis of the historic places introduced in the Chinnakanmalipakon. The content analysis, data compilation and field survey were applied for this study.

The findings indicated that the historic places were divided into two eras namely the Buddha's lifetime and Post Buddha's lifetime. The Buddha's lifetime included Nepal's Kapilavastu and India comprising Rajgir, Varanasi and Kushinagar. The significant pilgrimage sites were Lumbini (Birth place of Buddha), Bodh Gaya (Place of Buddha's Enlightenment), Sarnath (Place of the Buddha's Dhammacakkappavattana Sutta), and Kushinagar (Place of Parinirvana).

The historic places in the Post Buddha's lifetime consisted of the Sri Lanka's ancient remains, for example, Mahiyanggana Chedi, Marijjawattiya Chedi, Loha Prasat, Suwan Malik Chedi, Phra Thantathat Temple and Thuparama Chedi etc. Thailand included Wat Suandok, Wat Pa Daeng Maha Viharn, Wat Mung Muang, Wat Chedi Chet Yot, Wat Tapotaram, Wat Nantaram, Wat Chedi Luang, Wat Si Phum, Wat Chiang Yuen and Wat Kukham in Chiang Mai, Wat Pa Daeng Luang, Wat Phra Sing, Wat Prakaew and Wat Athitonkaew in Chiang Rai, Wat Rommani Yaram, Wat Phra That Hariphunchai, Wat Sri Bun Yuen , Wat Phra That Haripunchai Wora Maha Viharn and Suwan Chedi or Patumwadee Chedi in Lampun, Wat Phra That Lampang Luang and Wat Ku Khao in Lampang , Wat Don Chai or Wat Pa Daeng Luang Don Chai in Phayao, Wat Suan Tan in Nan.

KEYWORDS : Content, Historic Places, Chinnakanmalipakon, ancient remains, Lanna

¹ Chiang Rai Buddhist College Mahachalongkomrajavidyalaya University

บทนำ

อาณาจักรล้านนา คือ ราชอาณาจักรของชาวไทยวนในอดีตที่ตั้งอยู่บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ตลอดจนถึงสองปีนนา เช่น เมืองเชียงรุ่ง(จังหวัด) มณฑลยูนนาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผังตะวันออกเฉียงของแม่น้ำสาละวิน ซึ่งมีเมืองเชียงตุงเป็นเมืองเอก ผังตะวันตก แม่น้ำสาละวิน มีเมืองนายเป็นเมืองเอก และ 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน(สรวิศ อ่องสกุล,2555:5)

ในปีพ.ศ. 1839พระเจ้าเม็งรายทรงสร้างนครเชียงใหม่ขึ้นเป็นราชธานี สมัยนี้ลัทธิเถรวาทลังกาวงศ์ได้แพร่หลายจากสุโขทัยและจากมอญขึ้นมาสู่ล้านนา แต่ยังไม่สู้จะเป็นหลักฐานมั่นคงนัก จนถึงแผ่นดินพระเจ้ากือนา ทรงส่งทูตไปนิมนต์พระอุทุมพรมหาสวามีคณาจารย์ลังกาวงศ์ที่เมืองนครพันทในประเทศมอญ เพื่อมาตั้งลัทธิลังกาวงศ์ที่เมืองเชียงใหม่ พร้อมกันนั้นพระเจ้ากือนาส่งทูตมาขอพระสุมนเถระชาวไทยสุโขทัย ซึ่งเป็นศิษย์ของพระอุทุมพรมหาเถระเหมือนกัน ให้ช่วยกันไปตั้งลัทธิลังกาวงศ์ ลัทธิเถรวาทแบบลังกาวงศ์ที่ตั้งมั่นรุ่งเรืองขึ้นจำเดิมแต่นั้นมา(พัฒน์ เฟื่องลา, 2547 : 14)

สมัยพระเจ้าติโลกราชมีการทำสังคายนาครั้งที่ 8 ก่อให้เกิดวรรณกรรมพระพุทธศาสนาอย่างมากมายซึ่งวรรณกรรมในยุคนั้นมีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านภาษาบาลีและอรรถรสในสาระสำคัญ เช่น มังคลัตถทีปนี จักวาหทีปนี เวสสันดรทีปนี สังขยาปกาสฏีกา ของพระสิริมังคลาจารย์สิทธิคนิทาน จามเทวีวงศ์ของท่านพระโพธิธังสี ชินกาลมาลีปกรณ์ วชิรสารัตถสังคหะของพระรัตนปัญญาเถระ ปฐมสมโพธิกถา ของพระสุวณฺณรังสีเถระ ซึ่งได้เป็นแบบอย่างของการรจนาวรรณกรรมพุทธศาสนาล้านนาในยุคต่อมา(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.,ดร.และคณะ, 2555: 440)

สำหรับชินกาลมาลีปกรณ์เป็นที่รู้จักเมื่อกรมศิลปากรได้มอบให้ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสงมนวิฑูร แปลจากต้นฉบับบาลีฉบับเดียวกันที่ใช้แปลครั้งแรกในปีพ.ศ.2499 แปลอีกครั้งที่ 2 โดยเรียกชื่อตามต้นฉบับบาลีว่า ชินกาลมาลีปกรณ์ โดยใช้ชื่อนี้ในการจัดพิมพ์ ทั้งนี้ได้มีการนำต้นฉบับบาลีและสำนวนการแปลทั้ง 2 ครั้งมาพิมพ์ รวมไว้ด้วยกัน(ศิลปากร,กรม, กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์, 2539 :2)

ชินกาลมาลีปกรณ์เป็นตำนานภาษาบาลีรุ่นเก่าตำนานหนึ่ง กล่าวถึงกาลพระพุทธเจ้าโดยเรียบเรียงอย่างเป็นระเบียบภาคแรก เริ่มกล่าวการที่พระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน ตั้งความปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้าเรื่อยมาจนถึงเรื่องอิทธิฐาน เรื่องอัครสาวกนิพพาน พุทธปรินิพพาน เรื่องพระบรมสารีริกธาตุ เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องการสังคายนาต่างๆ เรื่องการที่พระพุทธศาสนาไปเจริญในลังกา ทวีปและไปจบที่พระพุทธโฆสาจารย์ไปลังกา ส่วนภาคที่สองต่อมาคือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ล้านนา ผู้รจนาน่าได้แยกเป็นสัดส่วน คือเรื่องสร้างเมืองหริภุญชัย, เรื่องก่อกองมหาเจดีย์เมืองหริภุญชัย(หริภุญชัย-

ลำพูน), เรื่องรัชสมัยของพระนางจัมมเทวี(จามเทวี), เรื่องลำดับกษัตริย์เมืองหริภุญชัย, เรื่องก่อนมหาเจดีย์เมืองหริภุญชัย, เรื่องมหาธาตุปรากฏขึ้นที่หริภุญชัย, เรื่องราชวงศ์พระเจ้าอาทิจ, เรื่องพญามังราย, เรื่องสมณเถระได้พระธาตุ, เรื่องพระเจ้ากือนา, เรื่องพระสมณเถระมาหริภุญชัย, เรื่องพระสีหลปภูมิหรือพระพุทธสิหิงค์, เรื่อง ก่อพระธาตุวัดบุปผาราม, เรื่องศาสนาสีหลมาสู่เมืองเชียงใหม่, เรื่องพระธาตุเจดีย์หลวง, เรื่องสมมติสีมาของพระเจ้าติลก, เรื่องพระรัตนปฎิมา, เรื่องพระเจ้าติลก, เรื่องพระพุทธรูปใหญ่ในวัดบุปผาราม, เรื่องหล่อพระปฎิมาทองคำองค์ใหญ่, เรื่องสมมติสีมาวัดมหาโพธาราม, เรื่องเสด็จไปเมืองเชียงแสน, เรื่องสีขีพุทธปฎิมา, เรื่องกาลก่อศิลาแลงหริภุญชัย, เรื่องกาลแห่งพุทธศาสนานิกายสีหลรุ่งเรือง, เรื่องกาลบังเกิดช้าง, เรื่องพระพุทธรูปแก่นจันทร์, เรื่องตำนานพระพุทธรูปแก่นจันทร์, เรื่องพรรณนาความตอนจบ, รวมเป็นเรื่องต่างๆ 28 เรื่อง(อุดมรุ่งเรืองศรี, 2546 : 306)

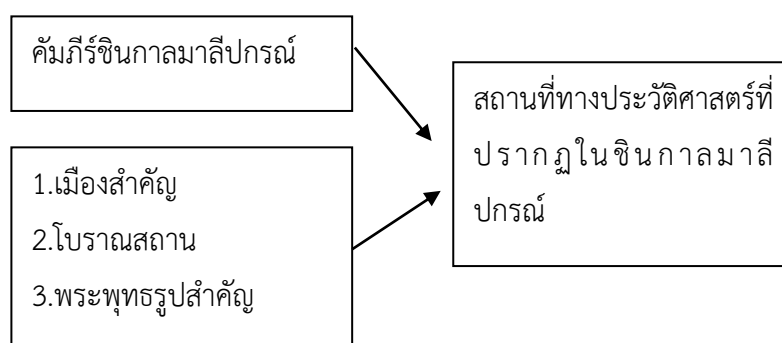
ชินกาลมาลีปกรณ์ให้ความรู้ในด้านต่างๆมากมาย อาทิเช่น ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา พุทธกิจของพระพุทธองค์ พุทธปรินิพพาน การทำสังคายนา พระบรมสารีริกธาตุในด้านประวัติศาสตร์ ทำให้ทราบถึงความเป็นมาเป็นการสร้างเมืองหริภุญชัย ประวัติกษัตริย์สมัยล้านนา อาทิเช่น พญามังราย พระเจ้ากือนา ด้านพระศาสนา ทำให้ทราบถึงการสร้างวัดและพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา เป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยและคณะจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในชินกาลมาลีปกรณ์ ทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนถูกต้อง และนำมาเผยแพร่ให้ปรากฏต่อสังคมท้องถิ่นล้านนาและสังคมไทยต่อไป สิ่งสำคัญที่สุดคือการธำรงรักษาไว้ซึ่งวรรณกรรมอันเป็นมรดกอันล้ำค่าทางสติปัญญาของท้องถิ่น ให้คงอยู่เป็นการสืบสานตำนานและอนุรักษ์ไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้เข้าใจความเป็นมาประวัติศาสตร์และโบราณคดีของท้องถิ่นจังหวัดในภาคเหนือ เพื่อให้เกิดความรักและศรัทธา สืบต่อกันรุ่นต่อรุ่นทุกยุคทุกสมัย

วัตถุประสงค์

- 1 เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมา และความสำคัญของวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์
- 2 เพื่อวิเคราะห์สถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในชินกาลมาลีปกรณ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1 การจัดประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ และคณะผู้ช่วยนักวิจัยเพื่อกำหนดแผนงานการดำเนินงานวิจัย

2 การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในด้านเอกสารที่โดยศึกษาเนื้อหาและการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถานที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ และการอนุรักษ์โบราณสถานที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

3 การเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสำรวจหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และชุมชนตามที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

4 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาหลักฐานที่ได้จากการเก็บข้อมูล และสำรวจภาคสนาม โดยการจัดหมวดหมู่ในการศึกษา และการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักฐานข้อมูลที่ได้เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์

5 การสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

จากการศึกษาคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ พบว่ามีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจดังนี้

ชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นวรรณกรรมด้านประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในล้านนา ยุค 400 กว่าปี พระรัตนปัญญาเถระได้ประพันธ์เกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้าก่อนที่ตรัสรู้ในลักษณะพิสดาร โดยกล่าวถึงพระพุทธกรณียกิจ สถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จประทับจนกระทั่งดับขันธเข้าสู่นิพพาน การเผยแพร่พระพุทธศาสนา การทำสังคายนาครั้งต่างๆ การจำแนกพระบรมสารีริกธาตุ การขยายพุทธศาสนาไปประดิษฐานในประเทศต่างๆ ตั้งแต่ประเทศอินเดีย เนปาล ศรีลังกา พม่า และไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผยแพร่พุทธศาสนาในล้านนาได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา และน่าน ซึ่งวรรณกรรมนี้มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อและประเพณีเกี่ยวกับการสร้างบ้านเมืองและกษัตริย์ที่ต้องมีอำนาจบุญบารมี เป็นที่เทิดทูนของประชาชน รวมถึงการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยการสนับสนุนและส่งเสริมพุทธศาสนาในลักษณะของการปกครองของคณะสงฆ์ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างและอนุรักษ์โบราณสถาน สถาปัตยกรรม และเผยแพร่พุทธศาสนาให้คงอยู่สืบไปในล้านนาไทย

ดังจะเห็นได้จากประวัติศาสตร์ล้านนาในยุคราชวงศ์มังราย ที่ได้กล่าวถึงการสร้างบ้านแปงเมืองให้เจริญเติบโต มีความแข็งแกร่งทั้งด้านทหาร การเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ ควบคู่กับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยมีกษัตริย์ราชวงศ์มังราย คือ พระเจ้ากือนา ได้ส่งราชทูตไปขอพระสุมนเถระจากสุโขทัยเพื่อสืบศาสนาในเชียงใหม่ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 1912 และพุทธศาสนา

นิกายลังกาวงศ์ที่สืบเนื่องจากพระสมณเถระดังกล่าว ก็เจริญรุ่งเรืองเป็นอันมาก โดยเฉพาะในสมัยพระเจ้าพิลกมีการสร้างวัดเพิ่มขึ้นอีกหลายวัดและได้มีทำนุบำรุงการศึกษาของพระสงฆ์อย่างจริงจังจนสามารถดำเนินการสังคายนาพระไตรปิฎกและยังได้อัญเชิญพระแก้วมรกตจากวัดพระธาตุลำปางหลวง(พ.ศ.1979 – 2011) มาประดิษฐานที่วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2011 – 2096) อีกด้วย ในสมัยพระเมืองแก้ว พระสงฆ์ที่ทรงความรู้ก็ได้รจนาคัมภีร์เป็นภาษาบาลีไว้หลายเรื่อง เช่น ชินกาลมาลีปกรณ์ ของพระรัตนปัญญาเถระ เป็นต้น

ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวถึงการเผยแพร่นิกายในพระพุทธศาสนา คือ นิกายอรัญญวาสีหรือนิกายรามัญวงศ์หรือนิกายลังกาวงศ์เก่าในสมัยพญาเกือนา และนิกายสีหลหรือนิกายลังกาวงศ์ใหม่ในสมัยของพญาติโลกราชหรือพระเจ้าติโลกราช ซึ่งทั้งสองสมัยถือเป็นยุครุ่งเรืองของการเผยแพร่นิกายพระพุทธศาสนาในลักษณะที่แตกต่างกันและมีการดำรงอยู่ของโบราณสถานจนถึงปัจจุบัน ซึ่งความแตกต่างด้านการปกครองคณะสงฆ์นิกายอรัญญวาสี หรือนิกายรามัญวงศ์หรือนิกายลังกาวงศ์เก่าในสมัยพญาเกือนา คือ พระเจ้าเกือนาทรงอาราธนาพระสมณเถระจากกรุงสุโขทัยมา เพื่อนำพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ไปสืบพระศาสนายังเมืองเชียงใหม่ ศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา โดยการประกอบสังฆกรรม อุปสมบทและสั่งสอนธรรมที่เมืองเชียงใหม่ โดยได้อุปสมบทกุลบุตรชาวเมืองเชียงใหม่และชาวเมืองลำพูนเป็นจำนวนมากและสร้างราชอุทยานของพระองค์เป็นวัดบุปผารามมหาวิหาร เมื่อปีพ.ศ. 1915 แล้วอาราธนาพระสมณเถระไปครองและสถาปนาเป็นพระสังฆราชพร้อมทั้งสร้างพระเจดีย์ขึ้นในวัดนี้ในปีพุทธศักราช 1917 (พระรัตนปัญญาเถระ, 2550:116)

ต่อมาพระเจ้าเกือนาโปรดให้สร้างพระเจดีย์ที่ยอดดอยสุเทพในปีพุทธศักราช 1929 เป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุที่พระสมณเถระนำมาจากกรุงสุโขทัย ทำให้พระพุทธศาสนาล้านนาได้รับการส่งเสริม เผยแพร่ให้เจริญรุ่งเรืองมากที่สุดอีกสมัยหนึ่ง เพราะมีสถานที่ศึกษาเล่าเรียนของคณะสงฆ์ คือ วัดสวนดอก ซึ่งได้กลายเป็นศูนย์กลางของการศึกษาพระธรรมวินัยแบบลังกาวงศ์ พระพุทธศาสนา ลัทธิลังกาวงศ์ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในหัวเมืองใกล้เคียงคือ เชียงราย เชียงของ เชียงแสน ลำพูน ลำปาง และพระสงฆ์จากสำนักต่างๆ ทั้งใกล้และไกลได้พากันมาศึกษาพระพุทธศาสนาที่วัดบุปผาราม ทำให้วัดบุปผารามกลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาล้านนาเชียงใหม่ตลอดระยะเวลาในช่วง 21 ปีแห่งการครองราชย์ของพระเจ้าเกือนา

สำหรับนิกายสีหลหรือนิกายลังกาวงศ์ใหม่ ในสมัยของพระเจ้าติโลกราช พระพุทธศาสนาจัดได้ว่าเป็นสมัยที่เจริญรุ่งเรืองสูงสุดในอาณาจักรล้านนา เนื่องจากพระองค์ทรงเลื่อมใสและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะคณะสงฆ์นิกายสีหล ได้ทรงอาราธนาพระมหาเมธีกรจากเมืองลำพูนมาจำพรรษาอยู่ที่วัดราชมณเฑียร และได้สถาปนาให้เป็นพระมหาสวามี และพระองค์ทรงผนวชชั่วคราว ณ วัดป่าแดงมหาวิหาร พระองค์ทรงมีแนวความคิดที่จะรักษาพระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์โดย

มีพระไตรปิฎกอันบริสุทธิ ด้วยการอุปถัมภ์การจัดการสังคายนาคัมภีร์พระไตรปิฎกในพุทธศักราช 2020 ที่วัดมหาโพธารามหรือวัดเจ็ดยอด นับเป็นครั้งแรกในดินแดนประเทศไทยและเป็นครั้งที่ 8 ของโลก การสังคายนาพระไตรปิฎกนี้มีพระธรรมทิมหาเถระเจ้าอาวาสวัดป่าตาลน้อยเป็นประธานของที่ประชุมสงฆ์ในการจัดสังคายนา มีพระเถระและพระภิกษุอีกจำนวนมากเข้าร่วมการสังคายนาล้วนเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในภาษาบาลีและมีความแตกฉานในพระไตรปิฎก การรวบรวมชำระพระคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีให้ถูกต้องบริสุทธิใช้เวลาประมาณ 1 ปี จึงสำเร็จ ต่อมายึดถือเป็นหลักของคณะสงฆ์ทุกคณะล้านนาสืบต่อมา นอกจากนี้ พระองค์ยังได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอีกมากมาย โดยการก่อสร้าง การบูรณะวัดวาอาราม และปูชนียสถานที่สำคัญในเชียงใหม่และนครลำพูน เช่น วัดเจ็ดยอด (วัดมหาโพธาราม) วัดราชมณเฑียร วัดป่าตาล วัดป่าแดงมหาวิหาร เป็นต้น(สรวิชาติ อ่องสกุล, 2555: 162)และทรงอันเชิญพระแก้วมรกตมาประดิษฐานที่วัดเจดีย์หลวงในเมืองเชียงใหม่เมื่อปีพุทธศักราช 2025 ทรงสร้างเจดีย์หลวงและโปรดให้สร้างโลหะปราสาทหลังเล็กที่ซุ้มบนองค์ด้านเจดีย์ด้านตะวันออก เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตโดยเฉพาะ กล่าวได้ว่าในยุคนี้ถือว่าเป็นยุคที่เริ่มต้นความเจริญสูงสุดของวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาล้านนา มีพระภิกษุชาวล้านนาที่แต่งวรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่สำคัญๆ อันเป็นผลมาจากการสังคายนาพระไตรปิฎกและสืบต่อความรู้อันแตกฉานด้วยการแต่งวรรณกรรมภาษาบาลีเป็นจำนวนมากและมีชื่อเสียง หนึ่งในนั้นคือพระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนาชินกาลมาลีปกรณ์

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นวรรณกรรมบาลีที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์สากลของพุทธศาสนาที่ได้รับการยกย่องสูงสุดเรื่องหนึ่งของโลก แต่เมื่อแปลเป็นภาษาไทยมักจะพิมพ์แจกเป็นหนังสืองานศพ จึงเป็นหนังสือที่ตายแล้วไม่ค่อยมีใครอยากอ่าน และไม่มีคนอ้างอิงเอกสารนี้มากนัก ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะข้อจำกัดในการแปลจากภาษาบาลี ฉบับเป็นภาษาไทยก็แปลสำนวนโบราณอ่านเข้าใจยาก ขึ้นต้นก็เป็นเรื่องด้วยธรรมะอ่านไม่สนุก และบางเรื่องก็เห็นว่าเป็นเรื่องเหลือเชื่อ เช่น “สามเณรสุมณรับคำสั่งของพระเถระแล้วทรงบาตรจีวรในทันใดนั้นเหาะลงมาที่ประตูนครปาดลีบุตร เข้าเฝ้าพระพระราชแล้วถวายพระพรตามพระเถระสั่ง และได้เห็นการบูชาของประชาชนในเดือนกัตติกนั้นด้วย พระราชทรงดีพระทัยทรงรับบาตรจากมือสามเณรแล้ว ใส่พระบรมสารีริกธาตุสี่เหมือนแก้วมุกดาอย่างดี จนเต็มบาตรแล้วถวายแก่สามเณร สามเณรรับบาตรนั้นแล้วจึงไปหาท้าวสักกะเทวราชบอกข้อความตามพระเถระสั่ง ท้าวสักกะจอมเทวดารับว่า สาธุแล้วก็เปิดกรูพระสถูปแล้วมณีสูง 1 โยชน์ อัญเชิญพระธาตุนคราขวิญเฐียงขวามามอบถวายแก่พระสุมนสามเณร สามเณรรับพระธาตุนั้นแล้ว นำมาประดิษฐานที่“เจดีย์ศรี” จึงเป็นเหตุให้คนไทยไม่เห็นความสำคัญของหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์

สถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในชินกาลมาลีปกรณ์

สำหรับสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในจินกาลมาลีปกรณ์นั้น ได้แบ่งออกเป็น 2 สมัย ได้แก่

1. สมัยพุทธกาล ได้แก่ เมืองกบิลพัสดุ์ ประเทศเนปาล เป็นเมืองของพระเจ้าสุทโธทนะ ผู้เป็นพระราชบิดาของเจ้าชายสิทธัตถะทรงเจริญเติบโตและประทับอยู่จนกระทั่งพระชนมายุ 29 ปี ซึ่งต่อมาได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ประเทศอินเดีย ได้แก่ นครราชคฤห์ เป็นเมืองที่มีประวัติความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามากที่สุด เมืองพาราณสี เป็นเมืองที่เก่าแก่และเป็นที่ยอมรับของชาวฮินดูและชาวพุทธทั่วโลก และเมืองกุสินารา เป็นที่ตั้งของศาลวโนทยานหรือป่าไม้สาละที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานและเป็นสถานที่ถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้า สถานที่ประสูติ (ลุมพินีวัน) สถานที่ตรัสรู้(พุทธคยา) สถานที่ปฐมเทศนา (สารนาถ) และสถานที่ปรินิพพาน(กุสินารา)

สถานที่ต่างๆที่ทรงเสด็จบำเพ็ญพุทธกิจในชมพูทวีปรวมทั้งลังกาทวีป ดำเนินมาของลังกา กล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้าได้เคยเสด็จไปลังกาทวีปถึง 3 ครั้งด้วยกัน

1) หลังจากตรัสรู้แล้ว ได้ 9 เดือน ได้เสด็จมาเกาะลังกาทรงประทับอยู่บนอากาศเบื้องบนตรงสถานที่มหิยังคณะสถูปในมหานาควันอุทยาน ริมฝั่งแม่น้ำคงคา(ลังกา) ทรงปราบยักษ์ให้สิ้นพยศร้ายแล้วเสด็จกลับไปและก่อนเสด็จกลับไปชมพูทวีป พระพุทธองค์ได้ทรงประทานพระเกศापอยหนึ่งแก่ สุมณฑล ผู้สถิตอยู่บนยอดเขาสุมนกูฏ(ศิริปาตะ) ได้บรรจุไว้ ณ มหิยังคณะเจดีย์

2) เสด็จไปยังเกาะที่อยู่ทางเหนือสุดของประเทศ ชื่อเกาะนาคะทีปะ อันเป็นสถานที่ของพวักษหรือพวกทมิฬในขณะนั้น

3) เสด็จไปยังวัดกัลยาณีเจดีย์ ทรงประทับนั่งบนบัลลังก์ทรงแสดงธรรม ปัจจุบันได้สร้างเจดีย์ครอบบัลลังก์นั้นไว้ชื่อ กัลยาณีเจดีย์ ณ วัดกัลยาณี จากนั้นจึงเสด็จไปที่ยอดเขาสุมนกูฏ ทรงประทับรอยพระบาทไว้บนยอดเขาแห่งนั้น

2. สมัยหลังพุทธกาล มีโบราณสถานที่ปรากฏประเทศศรีลังกา ได้แก่ มหิยังคณะเจดีย์ มริจจวัตติยเจดีย์ โลหปราสาท สุวรรณมาลิกเจดีย์ วิหารพระทันตธาตุ ภูปารามเจดีย์ การามเจดีย์หรือ ลังการามเจดีย์ ฑีฆวาปีเจดีย์ ติสสมหาวิหารเจดีย์ และนาคมหาเจดีย์

สำหรับประเทศไทย มีโบราณสถานที่ปรากฏได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน และสืบทอดถึงปัจจุบัน ได้แก่ วัดบุปผาราม วัดมหาโพธาราม วัดเจดีย์หลวง วัดป่าแดงหลวงมหาวิหาร ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยของพระเจ้ากือนาและในสมัยของพระเจ้าติโลกราช ซึ่งเป็นยุครุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา วัดลัมภการาม เจดีย์มหาพล วัดพระยืน พระธาตุหริภุญชัย วัดพระธาตุหริภุญชัยรวมมหาวิหาร ในจังหวัดลำพูน

หลังจากนั้นพระพุทธศาสนาได้เริ่มเข้ามาประดิษฐานในดินแดนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 13 อาณาจักรหริภุญไชยไม่ค่อยมีศึกใหญ่มารุกราน ดังนั้นบ้านเมืองและพระพุทธศาสนาจึงเจริญรุ่งเรืองควบคู่กันไป พระนางจามเทวีนั้นทรงเลื่อมใสใน

พระพุทธศาสนาเถรวาทแบบมอญอย่างแน่นแฟ้น พระองค์ทรงสร้างวัดและทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ที่นิมนต์มาจากลพบุรี พระองค์ทรงสร้างวัดประจำมืองเมือง คือ วัดอรัญญิการาม วัดมาลวาราม วัดพัทธาราม วัดลิงการาม และวัดมหาวนาราม ชาวบ้านทุกคนเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาพากันสร้างวัดวาอารามถึง 2,000 วัด ที่ว่าอาณาจักรนครศรีธรรมราช ราว ปีพ.ศ. 1700 พระเจ้าอาทิตย์ราชทรงสร้างวัดพระธาตุหริภุญไชย นอกจากนี้ หลักฐานที่บ่งบอกความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในนครศรีธรรมราชอีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ วัดพระยืนลำพูน ซึ่งถือว่าเป็นวัดที่มีความสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเมืองไทย ภายหลังแคว้นหริภุญไชยได้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของล้านนาที่ยังคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอันงดงามตราบจนปัจจุบัน เช่น เจดีย์แปดเหลี่ยม เจดีย์ทรงระฆังในวัดหลวงกลางเวียง วัดพระธาตุหริภุญไชย

วัดพระสิงห์ ได้สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าผายู กษัตริย์องค์ที่ 6 แห่งราชวงศ์มังราย (พ.ศ. 1882-1899) ที่ได้ปกครองอาณาจักรล้านนาได้ทรงสร้างพระเจดีย์เพื่อบรรจุอัฐิพระเจ้าคำฟู ผู้เป็นพระบิดาโดยทำเป็นเจดีย์ประดิษฐานพระพุทธรูปไว้ 4 ทิศ แล้วสถาปนาขึ้นเป็นวัดนามว่า “วัดลีเชียงพระ” นอกจากนี้เจ้ามหาพรหมได้นำพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งจากเมืองกำแพงเพชร ชื่อว่า “พระพุทธรูปสิงห์” มาถวาย เพื่อเป็นการไถ่โทษโดยได้นำพระพุทธรูปสิงห์ไปประดิษฐานไว้ที่วัดลีเชียงพระ คือวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เชียงใหม่ในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามในช่วงท้ายของการบันทึกคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งผู้แปลได้สรุปราชวงศ์มังรายที่ครองนครเชียงใหม่ที่ปรากฏในคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ไว้ คือ พระเจ้ามังราย พระเจ้าคราม พระเจ้าแสนภู เจ้าขุนเครือ พระยาน้ำท่วม พระเจ้าแสนภู พระเจ้าคำฟู พระเจ้าผายู พระเจ้ากือนา พระเจ้าแสนเมืองมา พระเจ้าสามฝั่งแกน พระเจ้าพิลก พระเจ้ายอดเชียงราย พระเมืองแก้ว พระเกษเกล้า(พระรัตนปัญญาเถระ, 2550:369-371) รวมราชวงศ์มังรายตั้งแต่ พ.ศ. 1801 จนถึง พ.ศ. 2101 รวม 300 ปีมีกษัตริย์รวม 15 พระองค์ ข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เกิดขึ้นในยุคที่อาณาจักรล้านนามีความแข็งแกร่งทั้งด้านทหาร การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ มีการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง(พ.ศ.1898 ถึง พ.ศ.2068) จึงปรากฏราชวงศ์ผู้ครองนครเชียงใหม่ ได้แก่ พระเจ้าผายู พระเจ้ากือนา พระเจ้าแสนเมืองมา พระเจ้าสามฝั่งแกน พระเจ้าพิลก พระเจ้ายอดเชียงราย และพระเมืองแก้ว ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการสร้างวัดเจดีย์ โบราณสถาน เพื่อสืบทอด ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบมาจนถึงทุกวันนี้ หลักฐานที่ปรากฏได้แก่ คือ วัดสวนดอก วัดเจดีย์หลวง วัดเจ็ดยอด(วัดมหาโพธาราม) วัดราชมณฑลเจียร วัดป่าตาล วัดป่าแดงมหาวิหาร วัดสุธรรมาราม เป็นต้น

นอกจากนี้ปรากฏพระพุทธรูปที่สำคัญได้แก่ พระพุทธรูปสิงห์ประดิษฐานที่วัดลีเชียงพระ (วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร) จังหวัดเชียงใหม่ และได้อันเชิญพระแก้วมรกตที่ได้ค้นพบในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกนมาประดิษฐานที่วัดเจดีย์หลวงในเมืองเชียงใหม่เมื่อปีพุทธศักราช 2025 ทรงให้

สร้างเสริมเจดีย์หลวง และโปรดให้สร้างโลหะปราสาทหลังเล็กที่ซุ้มบนองค์ด้านเจดีย์ด้านตะวันออก เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตโดยเฉพาะและสร้างพระพุทธรูปเพื่อเป็นพระประธานนามว่า “พระเจ้าตโปทาราม”

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา และความสำคัญของวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

ชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นคัมภีร์ภาษาบาลี ต้นฉบับเดิมเรียกว่า “ชินกาลมาลีปกรณ์” ส่วนฉบับแปลเป็นภาษาไทยฉบับแรก เรียกชื่อว่า “ชินกาลมาลินี” แต่งโดยพระรัตนปัญญาเถระ ซึ่งเป็นพระเถระชาวล้านนา เมื่อปี พ.ศ.2060-2071 วรรณกรรมเรื่องนี้กล่าวถึง กาลของพระพุทธเจ้า กาลก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าโดยพิสดาร กล่าวถึงพระพุทธรณียกิจว่าพระพุทธเจ้าทรงทำอะไรประทับอยู่ที่ไหน จนกระทั่งดับขันธเข้าสู่นิพพาน โดยอธิบายไว้อย่างละเอียดว่า พุทธกิจดังกล่าวเกิดขึ้นในปีไหน สถานที่ใด รวมทั้งกล่าวถึงการทำสังคายนาครั้งต่างๆ การจำแนกพระบรมสารีริกธาตุ การขยายพุทธศาสนาไปประดิษฐานในประเทศต่างๆ โดยบอกเวลาและสถานที่อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงประวัติของบุคคลและสถานที่เมืองสำคัญในล้านนา อาทิเช่น เมืองเชียงแสน เชียงราย ลำพูน และเชียงใหม่ เป็นต้น

วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ได้รับการแปล หลายภาษา เริ่มตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ราชบัณฑิต 5 ท่าน คือ พระยาพจนานุกรม พระวิเชียรปรีชา หลวงอุดมจินดา หลวงราชาภิรมย์ และหลวงธรรมาภิรมณ์ ช่วยกันแปลเป็นภาษาไทย และให้ชื่อว่า “ชินกาลมาลินี” ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์แจกในงานพระศพของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริวงศ์วัฒนเดช นายร้อยตรีในกรมทหารบก และศพแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช พิมพ์แจกเมื่อ ร.ศ.127 หรือพ.ศ. 2451

2. ความสำคัญของวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

2.1 ด้านประวัติศาสตร์ ชินกาลมาลีปกรณ์เป็นเหมือนบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่เป็นวรรณกรรมที่สำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เล่มแรกของโลกในประเทศไทย ที่บันทึกเรื่องราวอย่างเป็นระเบียบว่าด้วยกาลของพระพุทธเจ้าที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา กษัตริย์ สถานที่เหตุการณ์สำคัญในยุค 400 กว่าปี เนื้อหาส่วนแรกเรื่องความปรารถนาของพระพุทธเจ้าที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ จนถึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธศาสนาแพร่ขยายสู่ทวีปลังกา จนเข้ามาในสยามประเทศในดินแดนล้านนา และพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานอยู่ในสถานที่ต่างๆ ในรัชสมัยราชวงศ์หริภุญชัย ราชวงศ์พระเจ้าอาทิจจ ราชวงศ์สุโขทัย จนถึงราชวงศ์พระเจ้ามังราย เกี่ยวข้องกันตั้งแต่เมือง กษัตริย์

ศาสนา บุคคล แม่น้ำและสถานที่ ดังนั้นจึงถือได้ว่าเป็นหนังสือด้านวรรณกรรมด้านประวัติศาสตร์ที่สมบูรณ์

2.2 ด้านภาษา เป็นหนังสือที่มีลักษณะคำประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เรียกว่า "ป๊ชชพันธ์" กล่าวคือ มีการเรียบเรียงภาษาอย่างงดงามสละสลวยชัดเจนรวมถึงความสามารถในการแปลของพระรัตนปัญญาในการใช้ภาษาบาลีที่สละสลวย แต่งคำภาษาบาลีชื่อเฉพาะในสมัยนั้นเป็นภาษาบาลี ไม่ว่าจะเป็น ชื่อของเมือง กษัตริย์ บุคคล สถานที่ แม่น้ำ ซึ่งเป็นภาษาพื้นเมืองให้เป็นบาลี

2.3 ด้านประเพณีความเชื่อ เป็นหนังสือเกี่ยวกับการสร้างเมืองและต้นกำเนิดของกษัตริย์ ที่มีฤทธิเดชปาฏิหาริย์ ในยุค 400 ปีก่อนอย่างพิสดาร จึงมีความเชื่อความเคารพยำเกรงว่ากษัตริย์ต้องผดแผกจากสามัญชนต้องมีอำนาจบุญบารมี วาสนา เป็นที่ยกย่องเทิดทูนของประชาชนหรือแม้กระทั่งความอัศจรรย์ของพระบรมสารีริกธาตุ เป็นต้น

2.4 ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวถึงการเผยแพร่ศาสนาในพระพุทธศาสนา คือ นิกายอรัญญวาสีหรือนิกายรามัญวงศ์หรือนิกายลังกาวงศ์เก่าในสมัยพญาเกือนาและนิกายสีหลหรือนิกายลังกาวงศ์ใหม่ ในสมัยของพญาติโลกราชหรือพระเจ้าติโลกราช

2.5 ด้านความแตกต่างด้านการปกครองกษัตริย์ ชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวถึงการปกครองกษัตริย์แตกต่างกันดังนี้

2.5.1 การสืบสันตติวงศ์ของพระมหากษัตริย์จะสืบทอดต่อกันมา เช่น พญามังราย เมื่อพระบิดาล่วงลับแล้วพระองค์ทรงกระทำราชาภิเษก

2.5.2 การแย่งชิงราชสมบัติ เช่น อำมาตย์ของพระเจ้าพันโตญญา ปลงพระชนม์พระเจ้าพันโตญญา แล้วยึดครองนครหริปัญชั

2.5.3 การยึดอำนาจ เช่น กษัตริย์มีลักษณะชื่อลักษณะขี้ได้มายึดนครหริปัญชัครองราชย์สมบัติอยู่ 3 ปีกับ 3 เดือน พระเจ้ากุลเทพได้รวบรวมรีพลแล้วสังหารท้าวลักษุนทริย์แล้วขึ้นครองราชย์สมบัติ 3 ปี 3 เดือน

3.การวิเคราะห์สถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในชินกาลมาลีปกรณ์

ในคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ ได้กล่าวถึงการเผยแพร่พุทธศาสนาไปยังประเทศต่างๆ ได้บ่งบอกสถานที่ทางประวัติศาสตร์ต่างๆ ได้แก่ เมือง วัดและพระพุทธรูปสำคัญ โดยได้ระบุเวลาและสถานที่ไว้อย่างชัดเจน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

3.1 เมืองสำคัญ ในชินกาลมาลีปกรณ์ระบุไว้ดังนี้

ประเทศอินเดีย ได้แก่ นครราชคฤห์ พาราณสี และเมืองกุสินารา

ประเทศเนปาล ได้แก่ เมืองกบิลพัสดุ์

ประเทศศรีลังกา ได้แก่ เมืองอนูราชปุระ

ประเทศพม่า ได้แก่ เมืองพุกาม(เมืองอิทธนปุระ)
 ประเทศไทย ได้แก่ เมืองเชียงใหม่ เวียงกุมกาม (จังหวัดเชียงใหม่) เมือง
 เชียงราย (จังหวัดเชียงราย) เมืองหริภุญชัย (จังหวัดลำพูน) เมืองนครเขลางค์ (จังหวัดลำปาง) และ
 เมืองแพร่

3.2 โบราณสถานที่ปรากฏในชินกาลมาลีปกรณ์ ระบุไว้ดังนี้

ประเทศอินเดีย มีโบราณสถานที่ปรากฏ ได้แก่ เขตวันวิหาร วัดเวฬุวัน
 วิหาร(วิหารเวฬุวัน) วิหารบุพพาราม (วัดบุพพารามมหาวิหาร) วัดวาฬิการาม และวัดโอโสการาม

ประเทศศรีลังกา มีโบราณสถานที่ปรากฏ ได้แก่ มหิยังคณะเจดีย์
 มริจจวัตตเจดีย์ โลหปราสาท สุวรรณมาลิกเจดีย์ วิหารพระทันตธาตุ ฎุปารามเจดีย์ การามเจดีย์หรือ
 ลังการามเจดีย์ ซีมวาปีเจดีย์ ติสสมหาวิหารเจดีย์ และนาคมหาเจดีย์

ประเทศไทย มีโบราณสถานที่ปรากฏ ดังนี้ จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่
 วัดบุพผาราม(วัดสวนดอก) วัดมุงเมือง วัดป่าแดงมหาวิหาร(มหาวิหารวัดป่าแดง) วัดมหาโพธาราม
 (วัดเจดีย์เจ็ดยอด) วัดป่าตาลมหาวิหาร(วัดตโปธาราม) วัดนันทาราม วัดเจดีย์หลวง วัดโอโสการาม
 (วัดศรีภูมิ) วัดที่ฆาชีวิตสาราม(วัดเชียงยืน)และวัดเจดีย์เหลี่ยม(กู่คำ) จังหวัดเชียงราย ได้แก่
 วัดป่าแดงหลวง วัดพระสิงห์ วัดพระแก้ว และวัดอาทิตันแก้ว จังหวัดลำพูน ได้แก่ วัดลัมภการาม(วัด
 รมณียาราม) เจดีย์มหาพล วัดพระยืน พระธาตุเจดีย์หลวง (หรือพระธาตุหริภุญชัย) วัดพระธาตุหริ-
 ภุญชัยวรมหาวิหาร สุวรรณเจดีย์หรือปทุมวดีเจดีย์ และวัดศรีบุญยืน จังหวัดลำปาง ได้แก่ วัดลำปาง
 หลวงและวัดกู่ขาว จังหวัดพะเยา ได้แก่ วัดดอนชัย หรือวัดป่าแดงหลวงดอนชัย และจังหวัดน่าน
 ได้แก่ วัดสวนตาล

3.3 พระพุทธรูปสำคัญที่ปรากฏในชินกาลมาลีปกรณ์ ระบุไว้ดังนี้ พระอัฐารส

พระสีหลปฎิมาหรือพระพุทธรูปลิหิงค์ พระรัตนปฎิมาหรือพระแก้วมรกต พระพุทธรูปโพชปฎิมา(พระ
 เจ้าขัณฑ์) พระเจ้าแก้วตื้อ พระเจ้าค่าคิง พระสีขีพุทธรูปฎิมา และพระพุทธรูปแก่นจันทร์

เอกสารอ้างอิง

พัฒน์ เพ็งลา รศ. (2547). **บาลีสันสกฤตในภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระรัตนปัญญาเถระ. (2550). **ชินกาลมาลีปกรณ์**. แปลโดย ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร. กรุงเทพมหานคร:
 ไร่ไทย เพรส จำกัด.

พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.,ดร.และคณะ. (2555). การศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่
 ปรากฏในคัมภีร์ธรรมวัดสูงเม่น จังหวัดแพร่. **วารสาร บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ 8**
ฉบับพิเศษ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด

ศิลปากร,กรม, กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. (2539).วรรณกรรม สมัยรัตนโกสินทร์ เล่ม

4 ชินกาลมาลีปกรณ์. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. (2555). ประวัติศาสตร์ล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
อมรินทร์.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2546). วรรณกรรมล้านนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย.